

MEGOLDÓKULCS ÉS JAVÍTÁSI ÚTMUTATÓ

Megoldások a forrásos tesztfeladatok mintafeladataihoz

Gyakorlófeladatok

1. INFORMÁCIÓKERESÉS FORRÁSOK SEGÍTSÉGÉVEL

20. oldal

1.

a)

A	B	C	D
2	5	6	4

b)

D	B	A	C
---	---	---	---

21. oldal

2.

- **váljanak alázatos és igaz keresztényekké;**
- **legyenek képesek földművessé vagy mesteremberré válni;**
- **testedzés révén hozzászokjanak a fizikai munkához**

3.

	Évszám	Esemény
	1789–1808	A három pesti városkapu lebontása
	1808	A Pest városrendezésével foglalkozó Királyi Szépítő Bizottmány első ülése, József nádor vezetésével
X	1830	Gőzhajójárat indult Pest és Bécs között
X	1831	A Pesti Kereskedői Pitvar (Tőzsde) megnyitása
X	1833	A pesti Vigadó megnyitása a Redout épületében
X	1836	Törvény a Lánchíd megépítéséről
X	1836	Az Óbudai Hajógyár megalapítása
X	1837	A Pesti Magyar Színház megnyitása
X	1838	Jeges árvíz Budán, Pesten es Óbudán
X	1841	A Pesti Hengermalom megalapítása
X	1846	A Pest–Vác vasút megnyitása
X	1846	Elkészült a Nemzeti Múzeum épülete
X	1847	A Pest–Szolnok vasút megnyitása

2. FORRÁSOK ALAPJÁN EGYSZERŰ KÖVETKEZTETÉSEK MEGFOGALMAZÁSA

1.

a) **a königgrätzi csata után**

b) **porosz kancellár/miniszterelnök**

c) **Azért, hogy Ausztriától területeket vegyen el, vagy még határozottabban demonstrálják Poroszország erejét.**

d) **Azért, mert véleménye szerint hosszú távon szükségük lehet Ausztriára, elsősorban Franciaország ellen; illetve általában sem akarta, hogy Ausztria szövetkezzen Poroszország bármely ellenségével.**

e) Bismarcknak sikerült érvényesítenie álláspontját; a porosz–osztrák háborút lezáró békében Ausztria nem kényszerült területeket átadni Poroszországnak, viszont le kellett mondania **Velencéről** Olaszország javára, és el kellett ismernie, hogy a **német egység** nélküle valósul meg.

3. KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ FORRÁSBÓL SZÁRMAZÓ INFORMÁCIÓK ÖSSZEVETÉSE

24. oldal

1. a) **3**, b) **2**, c) **3**

25. oldal

2. **hamis, hamis, igaz, igaz, hamis, igaz**

4. MEGADOTT SZEMPONTOK SZERINTI FOGALMAK GYŰJTÉSE FORRÁSOKBÓL

26. oldal

1. a) **1: portio/porció; 2: kamara; 3: pápista; 4: szolgabíró; 5: jószág; 6: jezsuita rend**

5. FOGALMAK AZONOSÍTÁSA, HOZZÁRENDELÉSE EGY KORHOZ VAGY EGY ÁLLAMHOZ

27. oldal

1. **1, 2, 4, 8**

6. INFORMÁCIÓK GYŰJTÉSE TÉRKÉPRŐL

29. oldal

1. a) **Attika** b) **egy városi** c) **30**

7. TÉRKÉP ALAPJÁN EGYSZERŰ KÖVETKEZTETÉSEK MEGFOGALMAZÁSA

30. oldal

1. **igaz, hamis, hamis, igaz**

8. HELYSZÍNEK AZONOSÍTÁSA TÉRKÉP/ATLASZ SEGÍTSÉGÉVEL

31. oldal

1.

Esemény	Helyszín neve	Helyszín betűjele a térképen
a) Haynau kivégeztet 13 honvéd katonatisztet	Arad	E
b) A Függetlenségi Nyilatkozat kiadása	Debrecen	D
c) Az első népképviselői országgyűlés megnyitása	Pest (Budapest nem elfogadható)	B
d) Az 1848. évi törvények (alkotmány) elfogadása az utolsó rendi országgyűlésen	Pozsony	A
e) A Honvédsereg első győzelme	Pákozd	C

9. CÉLOK ÉS KÖVETKEZMÉNYEK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE

32. oldal

1.

a) **korlátozni a nemesi túlkapásokat, vagyis a jobbágyság megvédése, hogy növelni lehessen az állami megadóztatását, nemesi előjogok korlátozása hosszútávú cél, például a rendi országgyűlés kikapcsolása; Magyarország gazdasági fejlesztése.**

b) **nemesi adómentesség vagy nemesi privilégiumok vagy országgyűlési viták;**

c) **a nemesség megakadályozná az uralkodói akarat megvalósulását;**

d) **felháborodás, tiltakozás, adóbeszedés korlátozása, mivel kiderült volna az udvar szándéka**

10. OK-OKOZATI ÖSSZEFÜGGÉS FELISMERÉSE, MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE

33. oldal

1.

- a) **A termelékenység vagy a termelés növekedése.**
- b) **Sokkal többen tudták megvásárolni ezeket az autókat Amerikában, így ez hatással volt az életformára is.**

11. KÖVETKEZTETÉSEK MEGFOGALMAZÁSA ESEMÉNYEK, FOLYAMATOK, JELENSÉGEK, DÖNTÉSEK KÖVETKEZMÉNYEIRŐL

34. oldal

1.

- a) **1. Magasabb volt a bére. 2. A Ford-autó ára a tömegtermelés hatására alacsonyabb volt.**
- b) **A munkabér növelésével még több autót tudott eladni, így a „munkásokba fektetett pénz” még jobban megtérült.**

12. KOMPLEX FORRÁSELEMZŐ FELADAT

35. oldal

1.

- a) **hamis, igaz, igaz, hamis**
- b) **magyar parlament/képviselőház**
- c) **magyar parlament/képviselőház**
- d) A dualizmus korában a Magyar Királyságnak nem volt saját hadereje, csak a Monarchia közös hadserege működött katonai erőként.
Hamis, mert létezett Magyar Honvédség is, amely a felelős magyar kormányban működő honvédelmi miniszter irányítása alá tartozott, és ezen honvédség ügyeiben a magyar parlament döntött.

Horvátország oktatási ügyeiről a horvát parlament döntött.



Igaz, mert volt saját oktatással foglalkozó minisztériuma a horvát báni kormánynak így a horvát kormányzati ügyekről a horvát parlament/szábor döntött. Minden hasonló értelmű megfogalmazás is elfogadható.

Minden hasonló értelmű megfogalmazás elfogadható.

e) A közös ügyek (külügy, hadügy és e kettő fedezésére szolgáló pénzügyek) ellentmondanak/feláldozzák/megszüntették Magyarország függetlenségét, önállóságát, jogait, az 1848-as alkotmányt/1848. évi áprilisi törvényeket.

Minden hasonló értelmű megfogalmazás elfogadható.

f) Kossuth Lajos

g) Deák Ferenc

Feladatsorok

1. Érettségi feladatok az ókor témaköréből

Rövid választ igénylő feladatok

39. oldal

1. a) **4.** b) és c) **2.** d) **2.** e) **3.** f) **sztratégosz**

41. oldal

2.

Görög civilizációhoz tartozó képek	5., 7.
Római civilizációhoz tartozó képek	2., 4., 6.

43. oldal

3. a) **monoteizmus** b) **Jeruzsálem** c) **B** d) **Kr.e. 10.**

4. a) **apostolok**; b) **Jézus testét**; c) **Jézus vérét (és az új szövetséget)**; d) **Újszövetség**

47. oldal

5. Rövid esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

– Az esszében az ókori görög demokrácia fogalmát kell tisztázni és a forrás által adott pozitív értékelést értelmezni

– A feladat megértésének az is része, hogy a vizsgázó a forrást is felhasználja a válaszadáshoz és kitér a forrásban tetten érhető elfogultságra.

2. Tájékozódás térben és időben (0–2 pont)

Térben-időben: Attikai-félszigeten elterülő polisz/Athén állama-Kr.e. 5. század közepe Periklész kora/Kr. e. 444-429 között vezeti Athént

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–4 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket **aláhúzással** jelezzük. 2-3 általános és 2-3 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (0–3 pont)

Az esszé lehetséges logikai vázában ezt F betűvel jelöljük (javító tanára is így fogja jelölni a forrás használatát).

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás ($2 \times 3 = 0-6$ pont).
Lásd alább a vázlatban E1 és E2.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1: Mindenképp a demokrácia korabeli fogalmának értelmezését tartalmazza: démosz-köznép uralma/ a teljes jogú athéni polgárok (athéni születésű, felnőtt, katonáskodott, szabad férfi) politikai jogait jelenti; kizárva a politikai jogokból az Athénba betelepülő szabadokat (idegeneket) is.

E2: A politikai rendszer egy elemének leírását tartalmazza: népgyűlésen részvétel/ többségi elv érvényesítése a törvényhozásnál/legtöbb tisztségeket sorsolják, kivéve a sztratégosz tisztsége, amelyet választottak/napidíj fizetése az esküdtbírószágon részvételért/ cserépszavazás intézménye/bulé tagjainak sorsolása phülék szerint stb.

F: A forrás az athéni demokráciában a többségi elv érvényesülését és a jogi egyenlőséget emeli ki, egyértelműen mintáértékűnek tekintve ezt a rendszert. A szerző, Thuküdidész Periklész szájába adja a dicséretet, aki Athén sztratégoszaként elfogult lehetett, így az athéni rendszernek csak előnyről beszél.

2. Érettségi feladatok a középkor témaköréből

Rövid választ igénylő feladatok

48. oldal

1.

Leírás	Helyszín neve	Helyszín száma a térképen
a) Az arabok többször megostromolták ezt a várost sikertelenül; ugyanakkor ez a város egy olyan állam központja volt, amelynek közel-keleti és egyiptomi területeit elfoglalta az arab állam a 7. században.	Bizánc/Konstantinápoly	4.
b) A Frank Királyság majordomusa, Martell Károly ezen a frank államhoz tartozó helyszínen állította meg az arab betörést.	Poitiers	1.

c) Ebbe a városba menekült Mohamed 622-ben, ez az esemény az iszlám időszámítás kezdete.	Medina	5.
d) Ezen, az egyik arab vezírről elnevezett szoroson át érkeztek az arab hódítók az Ibériai-félszigetre, a helyszín ma Nagy-Britannia része.	Gibraltár	2.

49. oldal

2.

1. **X**, 2. **M**, 3. **T**, 4. **F**, 5. **E**, 6. **T**

50. oldal

3.

Állítás	Brügge	Krakkó
1. Az uralkodó alapította egy kiváltságlevéllel.		X
2. Kereskedők alapították egy már álló vár köré.	X	
3. Fallal volt körülvéve.	X	X
4. A városnak volt védhető, megerősített helye.	X	X
5. A város számára fontos volt valamilyen természetes víz közelsége.	X	X
6. A város két jól elkülöníthető városrészből állt.		X
7. Lakóinak a városalapítástól számított 6 évig nem kellett adózniuk.		X

51. oldal

4.

Ábrán kihagyott kifejezés betűjele	Hozzáillő fogalom száma
A	4, 8
B	4. 8
C	6
D	5
E	10
F	3

53. oldal

5.

Korstílus neve (sorrend felcserélhető)	Hozzá kapcsolható épületek
a) román/romanika	2., 6., 8.
b) gót/gótika	1., 7.
c) reneszánsz	4.

55. oldal

6.

a) **türköknek**

b) **Levédia**

c) **kazár**

d) **8**

e) **Etelköz**

f) **Háború esetén közösen lépnek fel.**

7.

a) **a magyar királyá koronázás szertartása**

b) **3. Székesfehérvár**

c) **2. esztergomi érsek**

d) **1. Budapesten, a Parlamentben**

e) **2. Budapesten, a Nemzeti Múzeumban**

8.

a) **4.** b) **1.** c) **2.** d) **2.**

9.

Állítás	Hiba	Hiba javítása
A) Az Aranybulla rögzíti a jobbágyok és az egyháziak adómentességét.	jobbágyok	nemesek/szerviesek
B) Az Aranybullában rögzített ellenállási jog arra vonatkozik, hogy jogos az ellenállás, ha az egyház nem tartja be az oklevélben foglalt rendelkezéseket.	egyház	király
C) Az Aranybullát IV. Béla arany függőpecsétjével adták ki 1222-ben.	IV. Béla	II. András
D) Az Aranybulla szerint a nemesi birtok akkor száll a királyra, ha a nemesnek van fia, de a nemes nem végrendelkezik a birtokáról.	van fia	nincs fia
E) A várjobbágyok, a királyi várbirtokokon szolgáló katonák előljáróinak röghözkötéséről rendelkezik az oklevél.	röghözkötéséről	királytól kapott szabadságok megtartásáról

F) 4. G) ősiség H) 1351 I) 31. J) Eltörléséről rendelkezik

62. oldal

10.

a) 1. Muhi = B; 2. Kijev = C; 3. Trau = A

b) 1. Julianus barát; 2. kunok

63. oldal

11.

Fogalom	Aláhúzott szövegrész száma
kapuadó	4.
jobbágytelek	3.
aranyforint	2.
pénzrontás	1.

12.

a)

Meghatározás	Terület betűjele	Terület neve
A)	E	Erdély
B)	D	Horvátország
C)	C	Szerbia

b) 3. 4. 2. 1.

13.

a) 1. 3.

b) 2. 3.

Szöveges, kifejtendő feladatok megoldásai

Az esszék megoldókulcsai az érettségien alkalmazott szempontokat követik, de ezek most nem a javító tanároknak készültek, hanem az érettségire készülő diákoknak. Így részletesebbek, inkább magyarázóak és megadják az esszé lehetséges vázlatát is.

14. Rövid esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

- A középkori városok kialakulásának főbb tényezői állnak a fókuszban: kereskedelmi útvonalak csomópontjában, víz mellé, korábbi vagy egyházi központok helyén jönnek létre
- Főbb városi privilégiumokat tartalmazza az esszé
- Az európai kereskedelmi útvonalak, vagy a céhszabályok részletezése nem tárgya ennek az esszének
- A feladat megértésének az is része, hogy a vizsgázó a forrásokat is felhasználja a válaszadáshoz.

2. Tájékozódás térben és időben (0–2 pont)

Térben-időben: A kiváltságokkal rendelkező, földesúri fennhatóság alól kikerülő városok először Nyugat-Európában jöttek létre az első ezredforduló után, vagy 11-12. századtól. Európa középső és keletibb részén a 13-14. századtól.

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–4 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket aláhúzással jelezzük. 2-3 általános és 2-3 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (0–3 pont)

Érdeemes jelezni, ha egy-egy információt valamely megadott forrásból emeltünk be, illetve, hogy az adott gondolatunkat a forrás támasztja alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt F betűvel jelöljük (javító tanára is így fogja jelölni a forrás használatát).

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás ($2 \times 3 = 0-6$ pont). Lásd alább a vázlatban E1 és E2.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1: mindenképp a városok kialakulásával kapcsolatos: Nyugat-Európában az első agrárforradalom hatására, az ezredforduló után meginduló árutermelés ösztönözte a piachelyek kialakulását és az iparos szakmák elkülönülését, specializációját, a céhek kialakulását. A városok az eddigi kereskedelmi útvonalak csomópontjaiban és/vagy víz mellé és/vagy védhető helyen, vagy eddigi központokban jöttek létre.

E2: városi kiváltságokkal kapcsolatos: Az uralkodók támogatták ezen városok létrejöttét vagy függetlenedését az adott terület földsuratól, mivel az egyik városi kiváltság az lett, hogy a városi kommuna/közösség/önkormányzat egy összegben adózott a királynak.

F: Fontos kiváltság/privilegium a fal építése, amelynek fenntartása a város, ezen belül is a céhek feladata volt. A város egy idő után szűknek bizonyult, így jöttek létre a külvárosok. A piac/vásártartás mellett a városnak lehetett árumegállító joga, illetve önkormányzata: megválaszthatta saját bíráit és plébánosát. A városok középpontjában a piactér, illetve a templom állt.

15. Hosszú esszé

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

A feladat csak Hunyadi Mátyás külpolitikájára kérdez rá, így itt az Oszmán Birodalommal kapcsolatos politikáról, ennek nemzetközi háttéréről, a cseh-lengyel háborúkról és a Habsburgokkal való viszonyról kell írni. A feladat értékelést is kér, így ki kell térni a törökellenes politika ellentmondásaira, ennek korabeli és mai megítélésére, ennek szempontjaira. Mátyás cseh háborúinak, illetve Habsburg-ellenes politikájának mozgatórugóiról is szót kell ejteni.

2. Tájékozódás térben és időben (0–4 pont)

Térbeliséghez elvárható legalább 2 elem a következőkből: a déli végvárrendszer leírása a térkép alapján, a fontosabb csaták-ostromok megjelölésével (Jajca); külön megemlítve az oszmán betörést az ország belsejébe és annak visszaverését (Kenyérmező). Mátyás háborúi Csehországról; Szilézia és Morvaország elfoglalása. A Habsburgokkal való küzdelem, egyrészt a korona visszaszerzése (Bécsújhelyi béke), másrészt az osztrák hercegségek egy részének megszerzése (Bécs).

Időbeliséghez elvárható legalább 2 elem a következőkből: Mátyás uralkodása (1458, korona visszaszerzése 1463, koronázás 1464, halála 1490). Fontosabb törökellenes fellépések: 1463 (Jajca), 1479 (Kenyérmező), cseh háborúk az 1470-es évektől és az osztrák háborúk az 1480-as években. Ha a térképről leolvasható, ezeknél az eseményeknél írhatóak pontos évszámok, például Bécs elfoglalása 1485-ben.

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–6 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket aláhúzással jelezzük. Kb. 4 általános és kb. 4 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (3 × 3 pont = 0–9 pont)

Érdemes jelezni, ha egy-egy információt melyik megadott forrásból emeltünk be, illetve, hogy az adott gondolatunkat melyik forrás támasztja alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt F1, F2, F3 betűvel jelöljük (javító tanára is így fogja jelölni a források használatát).

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás (4 × 3 pont = 0–12 pont) Lásd alább a vázlatban **E1**, **E2**, **E3**. Az **E4** bármilyen releváns saját gondolat lehet, amelyet a megoldókulcs nem rögzít, illetve a forrásoknál és E jelű szempontoknál felsorolt

megoldások E4-nek is pontozhatóak, ha arra a konkrét gondolatra a diák még nem kapott pontot. Ezért az alábbiakban több lehetséges E4 elemet is jelölünk.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1. A törökellenes politika, inkább védekező

A kortársak aktív és kezdeményező törökellenes politikát vártak el Mátyástól, aki ennek megfelelően Nyugat felé azt hangsúlyozta, hogy Magyarország „a keresztény Európa védőpajzsa”, ugyanakkor az Oszmán Birodalom épp ekkorra erősödött meg (Konstantinápoly elfoglalása). A fő oszmán-politika a védekezés: végvárrendszer erősítése és az oszmán betörések kivédése (1479 Kenyérmező, térkép)

F1: Mátyás európai segítségben gondolkodhatott, az erőviszonyok értékelését valószínűleg Mátyás helyesen látta, így nagyobb támadó akciókat nem indított, európai (velencei és pápai segélyek ellenére) segítséget nem kapott.

E2. Török-ellenes lépések: Jajca elfoglalása 1463-ban (térkép), majd sikeres megvédése Mátyás legnagyobb törökellenes sikerének számított. A Bosznia belsejében fekvő vár ezt követően a magyar védelmi rendszer fontos eleme maradt, s csak Mohács után esett el.

F2: Az erőviszonyok felmérése miatt az oszmánokkal inkább fegyverszünet/béke kötése került előtérbe.

E3: Ez utóbbival Mátyás aktív nyugati politikáját is igyekezett segíteni, hogy ne kényszerüljön többfrontos háborúra.

Meghatározó, hogy Habsburg III. Frigyes nem fogadta el Mátyás magyar királyságát; a korona visszaszerzésének (bécsújhelyi béke, 1463) ára volt (pénz és örökösödési szerződés); **(E4)** ugyanakkor a Habsburgok sérelmezték, hogy Mátyás átengedett osztrák területekre támadó oszmán csapatokat magyar területeken. **(E4)** Csehország megszerzésének (kezdetben szövetség apósával, Podjebrád György cseh királlyal) lehetséges motivációi: nagyobb oszmánellenes szövetség/birodalom létrehozása; cseh királyi cím, mint választófejedelemség megszerzése ugródeszka a Habsburg-ellenes politikához, akár a német-római császári cím megszerzéséhez. **(E4)** A cseh koronáért vívott küzdelemben a Habsburgok mellett szembekerült Lengyelországgal (Jagelló Ulászló, Mátyás riválisa a cseh trónon a lengyel király fia volt).

F3: Mátyás Morvaországot és Sziléziát foglalta el és a cseh királyi-választófejedelmi címet megszerezte, de a szűkebben vett Csehországot (térkép) nem. Címerében szerepel Csehország címere. **(E4)** Habsburg III. Frigyes Mátyás ellenében megválasztatta fiát, Miksát német-római királynak, eközben Mátyás sikerrel hódított meg osztrák területeket (1485, Bécs) a később „fekete seregnék” nevezett zsoldoshadsereggel.

3. Érettségi feladatok a kora újkor témaköréből

Rövid választ igénylő feladatok

72. oldal

1.

a) **Spanyol Királyság/Spanyolország**

b) **Római katolikus**

c) **1. igaz, 2. hamis, 3. hamis, 4. igaz, 5. hamis, 6. igaz, 7. hamis, 8. igaz**

74. oldal

2.

a) **A reformáció megjelenése, evangélikus egyház kialakulása, kiválása, Rómától leszakadása**

b) **Német-római Császárság**

c) **evangélikus és lutheránus (sorrend felcserélhető)**

d) **református/kálvinista és anabaptista/újrakeresztelő és antitrinitárius/szenháromságtagadó (bármelyik kettő)**

75. oldal

3.

a) **Apáczai Csere János** b) **Károli Gáspár** c) **Pázmány Péter** d) **Luther Márton**

77. oldal

4.

a) **Szapolyai János**

b) **Az oszmánok által meghódított nép, alattvaló**



c) **Bármelyik kettő: hűséget kellett fogadnia; évente adót kellett fizetni; beiktatólevéllel erősítette meg a szultán az uralkodót, amit előzetesen kérni kellett**

d) **Azért, hogy nyugati irányban növelje a Hódoltság területét (vö. Szigetvár ostroma); Bécs megszerzése/megtámadása a távlati cél**

78. oldal

5.

a) Fogalom: **református/kálvinista** Hiba: **Pázmány Péter** Javítása: **Károli Gáspár**

b) Fogalom: **hajdú** Hiba: **főnemesi** Javítása: **kollektív nemesi**

c) Fogalom: **rendi nemzet** Hiba: **román** Javítása: **szász**

79. oldal

6.

Esemény évszáma	Esemény pontos megnevezése, eredményével együtt	Helyszínének száma a térképen	Esemény helyszínének megnevezése
1541	Buda török elfoglalása/az ország 3 részre szakadása	9.	Buda
1526	Oszmán győzelem, II. Lajos halála a mohácsi csatában	4.	Mohács
1566	A várat Szulejmán vezette oszmán hadak ostromolták, a védők kis csapata végül Zrínyi Miklós vezetésével kitört a várból. A szultán a vár ostroma közben meghalt.	7.	Szigetvár
1552	Oszmán előrenyomulás megállítása, Eger sikertelen török ostroma	6.	Eger

7.

a)

közigazgatási egység	területek betűjele
Szász székek	C
Székely székek	A
Partium, a Részek 1570 után	B
Erdélyi magyar vármegyék	D
Erdélyi vajdaság 1526 előtt	A, C, D (csak mind a 3 megadásakor jár az 1 pont)

b) **2.; 1.; 3.**

8. a)

Forrásban említett probléma sorszáma	Jobbágyságot érintette közvetlenül	Nemességet érintette közvetlenül	Mindkét réteget érintette	Jobbágyságot és a nemességet nem érintette
1.	X			
2.		X		
3.		X	(elfogadható ez is)	
4.		X		
5.			X	

b) **Kamara: 4. Papi uraságok: 3. Pápasták: 1.**

83. oldal

9.

1. Magyarország alacsony népsűrűségű területeit azért igyekeztek németekkel (svábokkal) benépesíteni, hogy ezáltal az ország **elnémetesedjen, illetve a forrongásra hajlamos magyarok lojálisak/uralkodóhoz hűvé váljanak.**

2. Ekkor a németek az országba **északi vagy déli vagy keleti** irányból érkeztek.

3. Magyarországon a katolikus svábokon kívül már évszázadok óta éltek önkormányzattal is bíró **katolikus vagy református vagy unitárius (bármelyik vallás elfogadható csak az evangélikus nem)** vallású szászok Erdély területén.

4. A Magyarországra betelepülő németeket azzal kívánták idecsalogatni, hogy 5 évre **adómentességet kaptak/mentesültek a robotkötelezettség alól.**

5. Az ország területére nagy számban érkeztek olyan népek is (szerbek, románok és rutének), akik többségében **görögkeleti/ortodox** vallásúak voltak.

84. oldal

10.

Állítás	Alátámasztható	Igaz, de nem utal rá egyik forrás sem	Hamis
1. Angliában megvalósult a hatalmi ágak szétválasztása.	X		
2. Angliában minden felnőtt férfinak választójoga volt.			X
3. A parlament alsóházát nyílt választásokon választották meg.		X	
4. A kormány felelősséggel tartozott a parlamentnek.	X		
5. A kormány a király utasításait hajtotta végre.			X
6. A kormány a parlament hozzájárulása nélkül is kivethetett adókat.			X
7. Az uralkodó nevezte ki a kormányfőt.	X		
8. Az uralkodónak rendszeresen össze kellett hívnia a parlamentet.	X		

9. Politikai váltógazdaság működött.		X	
10. Angliában az ártatlanság vélelmét törvény biztosította.		X	

86. oldal

11.

a) **3.**

b) **2.**

c) **1.**

d) **Nem szerepelt, mert a rabszolgaságot csak a polgárháború idején, 1863-ban törölték el.**

87. oldal

12.

Részlet betűjele	Helyes értelmezés száma
A)	8.
B)	10.
C)	5.
D)	7.
E)	3.

89. oldal

13.

a) **magas** b) **magas** c) **magas** d) **alacsony** e) **magas** f) **alacsony**

14.

a) **II. József**

b) **1780**

c) **Nem hívta össze az országgyűlést, és rendeletekkel kormányzott.**

d) *Lehetőségek, amelyből háromnak kell a megoldásban szerepelnie ahhoz, hogy az itt elérhető maximális 1,5 pontot megszerezze:*

- **a korona Bécsbe vitele**
- **a nemesi földek felmérése**
- **beeszlás a jobbágy–földesúr viszonyba a jobbágyrendelet által**
- **nyelvrendelete**
- **megerendszer felszámolása**

e) Például: **türelmi rendelet, alsó papság fizetésének emelése**

f) **felvilágosult abszolutizmus**

Szöveges, kifejtendő feladatok

15. Rövid esszé

Az értékelés szempontjai:

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

A feladat arra kérdez rá, hogyan jelentek meg, hogyan hatottak a felvilágosodás korabeli főbb gondolatok az amerikai volt gyarmatok függetlenedési folyamatában és az alkotmányos rendszerének kialakulására.

Nem tartozik a témához – a Nyilatkozat kiadásának kivételével – sem a függetlenségi háború részletes eseménytörténete, sem az USA terjeszkedésének folyamata. Ugyanígy nem kell

részleteznie az Egyesült Államok pontos szövetségi berendezkedését és az azzal kapcsolatos vitákat.

A feladat megértésének az is része, hogy vizsgázó a forrásokat is felhasználja a válaszadáshoz.

2. Tájékozódás térben és időben (0–2 pont)

Térben: A történelmi atlasz segítségével érdemes utalni arra, hogy eredetileg az észak-amerikai kontinens keleti partvidékének 13 angol gyarmata kezdte a függetlenségi háborút 1775-ben, de már a háborút lezáró versailles-i béke (1783) is nyugatabbra tolta ki a szerveződő USA határait, s ez a nyugati terjeszkedés ezután is folytatódott.

Időben: Az esszének tartalmaznia kell a Függetlenségi Nyilatkozat pontos évszámát (1776. július 4.) vagy az alkotmány elfogadásának (1787) vagy érvénybe lépésének (1789) évszámát.

3. A szaknyelv alkalmazása (0–4 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket aláhúzással jelezzük. 2-3 általános és 2-3 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (0–3 pont)

Érdemes jelezni, ha egy-egy információt valamely megadott forrásból emeltünk be, illetve, hogy az adott gondolatunkat a forrás támasztja alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt F betűvel jelöljük (javító tanára is így fogja jelölni a forrás használatát). **Ennél az esszénél a forrás lényegében megadja az esszé legfontosabb gondolatait, így az F és az E1 és E2 elemek felcserélhetőek.**

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás ($2 \times 3 = 0-6$ pont). Lásd alább a vázlatban E1 és E2. Ennél az esszénél az **F és az E1 és E2 elemek felcserélhetőek.**

Az esszé lehetséges logikai váza

F vagy E1 vagy E2: A Függetlenségi Nyilatkozat néhány alapvető felvilágosodás korabeli gondolatra épül; megfogalmazói (pl. Thomas Jefferson, Benjamin Franklin) ennek segítségével indokolták a gyarmatok függetlenségének kimondását.

a) egyéni szabadságjogok

– A dokumentum egyrészt az elidegeníthetetlen emberi/egyéni szabadságjogokra hivatkozik, amellyel a gyarmatlakók is rendelkeznek. Ide tartozik az élethez és a szabadsághoz való jog, a tulajdonjog, a szólás- és vallásszabadság.

– A Függetlenségi Nyilatkozatban is említett egyéni szabadságjogokat csak az alkotmány elfogadása után rögzítették az úgynevezett Jogok törvényében, vagyis az alkotmány első 10 kiegészítésében.

F vagy E1 vagy E2: b) A társadalmi szerződés

A másik, ezzel összefüggő gondolat a társadalmi szerződés, amely kimondja a népfelség/népszuverenitás elvét, s mivel az angol kormányzat visszaélt a rá ruházott hatalommal, nem vonta be a szabad telepeseket sem a döntésekbe és a végrehajtó hatalomba, így a kormányzott gyarmatlakóknak jogában állt ezeket „megváltoztatni vagy eltörölni”, illetve új berendezkedést létrehozni.

VAGY c) A népfelség elvének érvényesülése

– Az 1787-ben elfogadott és a mai napig érvényben lévő alkotmányban a népfelség elve mind a törvényhozó hatalom (a Képviselőházból és a Szenátusból álló Kongresszus → nem kell részletezni), mind a végrehajtó hatalom (az elnök) megválasztásában érvényesül a választójog révén.

A választójog azonban csak a fehér férfiakra terjedt ki. A rabszolgaság létét az alapító atyák összeegyeztethetőnek tartották az emberi jogokkal.

F vagy E1 vagy E2 d) A hatalmi ágak szétválasztása

A három hatalmi ág, a törvényhozó-, a végrehajtó-, és az igazságszolgáltatói hatalom szétválasztása megjelenik a politikai rendszerben, de a széles jogkörű elnök állam- és kormányfő is egyben (prezidenciális rendszer). Korlátozott vétójoga van, és a Legfelső Bíróság tagjait is az elnök nevezi ki. A Kongresszus és a Legfelső Bíróság ellenőrzést is gyakorol az elnöki hatalom felett.

16. Hosszú esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

A Rákóczi-szabadságharc erőviszonyait két szempontból érdemes elemezni: a belső erőviszonyok alakulására ható tényezők (katonai erő, támogatottság, gazdasági helyzet) és a külső/nemzetközi helyzet (spanyol örökösödési háború) szempontjából.

A szabadságharc részletes eseménytörténetéből csak a fontosabb csomópontokra (lásd az időbeli tájékozódásnál) van szükség. A szatmári béke elemzése már nem témája ennek az esszének.

A feladat megértéséhez tartozik, hogy a vizsgázó a forrásokat értelmezze, és következtetéseket vonjon le belőle.

2. Tájékozódás térben és időben (0–4 pont)

Térben: A szabadságharc „törzsterülete”, ahonnan kiindult, s amely végig II. Rákóczi Ferenc kezén maradt: a Tiszahát, Hegyalja térsége, Munkács környéke. Ezen terület fontosságát jelzi, hogy itt voltak a Rákóczi-birtokok, illetve ezen a területen volt a korábbi Habsburg-ellenes felkelések bázisa is. 1703 végére Rákóczi az ország legnagyobb részét ellenőrzése alá vonta, Dél-Erdély, Horvátország és kisebb területek kivételével.

A nemzetközi erőviszonyok fontossága miatt érdemes kitérni arra, hogy a spanyol örökösödési háborúban a Habsburgok ellen harcoló Franciaország és Bajorország támogatta Rákóczit, és ezért bizonyult döntő jelentőségűnek a Habsburgok győzelmét jelentő höchstädti csata (1704).

Időben: a szabadságharc (1703–1711), az ónodi országgyűlés (1707)

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–6 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket aláhúzással jelezzük. Kb. 4 általános és kb. 4 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (3 × 3 pont = 0–9 pont)

Érdemes jelezni, ha egy-egy információt melyik megadott forrásból emeltünk be, illetve, hogy az adott gondolatunkat melyik forrás támasztja alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt F1, F2, F3 betűvel jelöljük (javító tanára is így fogja jelölni a források használatát).

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás (4 × 3 pont = 0–12 pont) Lásd alább a vázlatban **E1**, **E2**, **E3**. Az **E4** bármilyen releváns saját gondolat lehet, amelyet a megoldókulcs nem rögzít, illetve a forrásoknál és E jelű szempontoknál felsorolt megoldások E4-nek is pontozhatóak, ha arra a konkrét gondolatra a diák még nem kapott pontot. Ezért az alábbiakban több lehetséges E4 elemet is jelölünk.

Az esszé lehetséges logikai váza

I. Belső erőviszonyok alakulása

F1: a) Társadalmi támogatottság

A kurucok tábora nem egységes, de a szabadságharcot eleinte tömegek támogatják, a nemesség, a vitézli rend és a jobbágyság soraiból is. →ez így **F1** 1 pont, kell még, hogy irreguláris haderőt jelentettek, felszerelésük hiányos, nem képzett, szervezett haderő → ez a vázlat b) részénél található

E1: A támogatottságot az alábbiak befolyásolják:

Brezáni kiáltvány: „nemes és nemtelen” hadba szólítása

Vetési pátens: a jobbágyok megnyerése miatt csökkenti a katonáskodó jobbágyok terheit.

A nemesség támogatása ugyanakkor nem problémamentes: mi lesz, ha elveszítik a jobbágyi szolgáltatásokat, illetve magukat a jobbágyokat?

E4: A hadi helyzet alakulása miatt a jobbágyi támogatás még fontosabbá válik, ezért az 1708-as sárospataki országgyűlés felszabadítja a végig harcoló jobbágyokat. Mindez azonban a nemesség egy része számára már elfogadhatatlan.

b) A haderő problémái

Rákóczi fejedelem hadserege 1709-ig létszámfölényben volt (**F2**), de így sem tudta ellenőrzése alatt tartani az ország egész területét. A legütőképesebb fegyvernem a könnyűlovasság volt, a gyalogos katonák (irreguláris hadsereg) felszereltsége, képzettsége azonban kívánivalókat hagyott maga után (F1). Ez magyarázza, hogy a kurucok létszámfölényük ellenére elvesztették a trencsényi csatát (1708). A Habsburg haderő 1710 körül kialakuló létszámfölénye (**F2**) végleg eldöntötte a hadi erőviszonyokat (pl. 1710-ben, a romhányi csatában).

E2: c) Gazdasági háttér

A hadsereg felszereltségében és ellátásában is döntő, hogy milyen az ország általános gazdasági helyzete, fejlettsége. Magyarországon viszonylag kevés volt az ipari körzet, s többségében azok sem kerültek kuruc kézre. A társadalmi támogatottság miatt nem lehetett általános adózást elrendelni. Anyagi forrást a Rákóczi-birtokok bevétele és a francia segély jelentett, de ez együttesen sem bizonyult elégségesnek. **F3:** Rákóczi rézpénzt veretett, ez azonban – újabb feszültségeket keltve – hamar elértéktelenedett. A képen látható rézpénzen koronás címer látható és a szabadságharc jelmondata: Pro libertate = A szabadságért.

E3: I. Külső erőviszonyok alakulása

A spanyol örökösödési háborúban (1701–1714) Rákóczi a Habsburgokkal harcoló felekkel igyekezett szövetséget kötni, ám a fejedelem maga is átlátta, hogy a höchstädti csata után erre csekély esély maradt, miközben a győztes Habsburgok ezután nagyobb erőt tudtak Magyarországra összpontosítani.

E4: Új szövetségeseket Rákóczi a magyar trón felajánlásával próbált nyerni, ezért is volt szükség 1707-ben az ónodi országgyűlésen a Habsburg-ház trónfosztásának (detronizáció) kimondására.

E4: Összegzés: A külső erőviszonyok egyértelműen kedvezőtlenebbül alakultak, és a belső problémák is egyre komolyabbá váltak, így 1709 után nem mutatkozott reális esély a szabadságharc megnyerésére. Ezért kezdtek Rákócziék már 1710-ben béketárgyalásokba.

4. Érettségi feladatok az újkor témaköréből

Rövid választ igénylő feladatok

94. oldal

1. a) **A) 5; B) 3; C) 1**

b)

Eszmerendszer	Idézet szerzője
Liberalizmus	J. S. Mill
Nacionalizmus	Arndt

Konzervativizmus	Burke
Marxizmus, kommunizmus	Marx

96. oldal

2.

1. Az ipari forradalom kezdetén egy munkáscsalád jövedelmének kb. **felét/negyedét/70%-át /90%-át** élelmiszerre költötte.

2. Az iparosodó országokban az első ipari forradalom korszakában **csökkent/stagnált/nőtt/megháromszorozódott** a népesség.

3. A textilipar gépesítése a termékek árát **csökkentette/növelte/nem változtatta meg/hiányt teremtett**.

4. Az első ipari forradalom korában és utána a népesség változásának legfőbb oka a **halálozások számának csökkenése/halálozások számának növekedése/a születésszám látványos növekedése/a születésszám látványos csökkenése**.

5. A mezőgazdaság modernizálódása a 19. század második felében az iparosodó körzetekben az élelmiszerárakat **növelte/csökkentette/nem befolyásolta/tömeges éhínség alakult ki**.

98. oldal

3.

Állítás
a) Széchenyi bízott abban, hogy a bécsi/Habsburg kormányzat előbb-utóbb meggyőzhető lesz a reformok szükségességéről.
b) Széchenyi szerint az ipar fejlődését a szabadverseny segítené, amennyiben megszűnnének az azt akadályozó törvények, míg Kossuth inkább védővámokkal támogatta volna a magyar ipart.
c) A karikatúrán a számár jelképezi a magyarokat/magyar közvéleményt.
d) Széchenyi elsősorban az arisztokrácia vezetésével és meggyőzésével képzelte el a reformok megvalósítását, míg Kossuth szélesebb nemesi-polgári rétegek bevonásával.

e) Mindkét politikus a nemesi kiváltságok megszűnését kívánta, például mindketten hívei voltak a **jobbágyfelszabadításnak/közteherviselésnek**.

f) Széchenyi véleménye szerint Kossuth politikája azért is veszélyes, mert Kossuth gondolataival, írásaival kiválthatja a **forradalmat/lázongást**.

99. oldal

4.

A független magyar kormány gyakorolja a **végrehajtó** hatalmat. A király csak úgy adhat ki Magyarországra vonatkozó rendeletet, ha az egyik **miniszter/kormánytag** ellenjegyzi. A kormány székhelye: **Buda-Pest**. A rendi országgyűlést felváltotta az ún. **népképviseleti** országgyűlés, amelynek képviselőit cenzusos választójog alapján választották, de cenzus nélkül is választójogot kaptak a 20 év feletti, gyámság alatt nem álló férfiak, ha **nemesi címük volt/eddig is volt választójoguk**, vagy az értelmiségi pályán működők az állandó lakóhelyük választókerületében. A választójog feltétele volt még, hogy a választópolgár egy bevett felekezethez tartozzon, így nem kaptak választójogot a Magyarországon évszázadok óta élő, a lakosság 2-3%-át kitevő **zsidó/izraelita** vallásúak. A megválaszthatóságot további feltételekhez kötötték: magasabb életkor, továbbá a képviselőnek **tudni kell magyarul**. Az így megválasztott országgyűlés gyakorolja a **törvényhozó** hatalmat. A kormány ennek az országgyűlésnek tartozik **felelősséggel**. A **király/uralkodó** által **évente** (milyen időközönként) összehívandó országgyűlés ezentúl **Pest** városában tartja üléseit.

100. oldal

5.

a) **1. pénzügy; 2: hadügy (sorrend felcserélhető)**

b) **Népképviseleti országgyűlés/országgyűlés/parlament**

c) **Pest**

d) **A Honvédség az 1848. évi áprilisi törvényeket aláíró, tehát törvényesnek tekintett uralkodóra tette le az esküt, az áprilisi törvényeket és V. Ferdinándot ekkor Kossuth is az alkotmányos rendszer alapjának tartotta.**

6.

a) futószalag b) elektromosság c) Telefonhírmondó d) T-modell

7. a)

Forrásból kihagyott fogalom száma	Forrásból kihagyott fogalom megnevezése	Karikatúrán a megfelelő betűjel
1.)	burzsoázia	A
2.)	proletariátus	B

b) Proletárdiktatúra

c) (Karl) Marx

8.

a) A Német Császárság politikai rendszerének liberális sajátossága volt, hogy **a 25 év feletti férfiak választójogot kaptak / a választások titkosak voltak.**

b) A Német Császárság politikai rendszerében nem valósult meg az a liberális elv, hogy a kormány a **parlamentnek** felelős.

c) A karikatúra azt a kritikát fogalmazza meg, miszerint a német nyelvű, de különböző történelmi hagyományú, eltérő vallású, szokású államok **mind porosz vezetés alá kerülnek/poroszosítva lesznek/porosz militáns rendszer alá kerülnek.**

d) Ezt a kritikát az ábra is alátámasztja, például a politikai rendszer azon sajátosságával, hogy **a német császár a porosz király/a katonai erő porosz vezetésű lesz/ a Szövetségi Tanácsban egyértelmű a porosz túlsúly/a birodalmi kancellár a porosz kancellár.**

9.

a) **1868**

b) **Eötvös József**

c) Aláhúzva: **2., 5.**

d) Aláhúzva: **nem**

10.

Mondat sorszáma	Érv lényege
5	A) Ez a kiegyezési forma békésen erősítheti a birodalom egységét, erejét.
1	B) Ezt a kiegyezési tervet csak Ausztria jelenlegi kényszerhelyzete (a porosz-osztrák háború) szülte.
4	C) Magyarország és Ausztria együttélésének több évszázados hagyományai vannak.
2	D) A kiegyezési terv Magyarország és Ausztria egyenlőségén alapul, ugyanakkor Magyarország kevesebb adót és katonát ad, mint Ausztria.
3	E) Az osztrák-magyar kiegyezés a birodalomban élő többi nemzetiség mozgolódását is felerősítheti.

Érv a kiegyezés mellett	Érv a kiegyezés ellen
1., 2., 3	4., 5.

108. oldal

11.

- a) **magyar**
- b) **német**
- c) **1. román; 2. rutén (sorrend felcserélhető)**
- d) **német**
- e) **magyar**

110. oldal

12. **1. igaz, 2. igaz, 3. hamis, 4. hamis, 5. igaz, 6. hamis**

111. oldal

13. Rövid esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

- A vizsgázó a vasútépítés jelentőségéről, a 19. század első felében betöltött gazdasági szerepéről ír.
- A feladat megértésének az is része, hogy a vizsgázó a forrást is felhasználja a válaszadáshoz.

2. Tájékozódás térben és időben (0–2 pont)

Az első ipari forradalom Angliából indult ki a 18. század végén/Nyugat-Európában és Észak-Amerikában/USA-ban alakította át a közlekedést a 19. század első felében/1825-ben nyílt meg az első vasútvonal Stockton–Darlington között.

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–4 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket **aláhúzással** jelezzük. 2-3 általános és 2-3 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (0–3 pont)



Az esszé lehetséges logikai vázában ezt **F** betűvel jelöljük.

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás ($2 \times 3 = 0-6$ pont).
Lásd alább a vázlatban **E1** és **E2**.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1: Mindenképp az első ipari forradalom értelmezéséhez kapcsolódik: iparban, majd a mezőgazdaságban is minőségi változás, gépesítés/ gőzgépek feltalálása/ gyárak alapítása, tömegtermelésre igény és kapacitás; illetve az ipari forradalmon belül a vasútépítés szerepét kell kiemelni: Stephenson találmánya a gőzmozdony, az első vasútvonal felépítése (1825) után még több nyersanyagra (szén és vas) lett szükség.

E2: A vizsgázó értelmezi a húzóágazat fogalmát, példákkal alátámasztva: a vasútépítés hatással van az áru- a munkaerő- és a nyersanyagszállításra, így növekszik az igény a vasútvonalak építésére, amely ösztönzőleg hat más iparágak termelésére, mivel a vasúthoz szükséges például nyersanyag, sín, vagongyártás. Nagy a vasútépítés munkaerőszükséglete is.

F: A vizsgázó karikatúra egyik elmét kiemeli: a vasútépítéstől felgyorsul a világ, mert minden (információ, áru, munkaerő) gyorsabban elérhető/Anglia fejlődik a leggyorsabban, a világ műhelye, kedvező adottságai és találmányai miatt/ érdemes a vasútépítésbe befektetni, erre utal a karikatúra címe is, mert ekkor jövedelmező vállalkozásnak számított, több helyen állami támogatást is kapott.

112. oldal

14. Hosszú esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

– Az esszéből ki kell derülnie, hogy a közlekedés (vasút és városi új tömegközlekedési eszközök) fejlődése az egész gazdaságra serkentőleg hatott, húzóágazatnak számított és az állam támogatta. A városi tömegközlekedés az urbanizációt is segítette.

– A feladat megértésének az is része, hogy a vizsgázó a forrásokat is felhasználja a válaszadáshoz.

2. Tájékozódás térben és időben (0–4 pont)

Térbeliséghez elvárható legalább 2 elem a következőkből: Magyar Királyságot behálózó vasút Buda-Pest központú, a tömegközlekedés fejlesztése s leginkább Budapestet (1873-tól) érintette. Fiume kikötővárosig is épült vasútvonal. Budapesten belül: Sugárút alatt futó millenniumi földalatti vasút, körúti villamos és pályaudvarok építése (pl. Keleti pályaudvar).

Időbeliséghez elvárható legalább 2 elem a következőkből: A dualizmus időszaka 1867-1918; Budapest létrejötte-1873; az első villamos Budapesten 1887; millenniumi földalatti megindulása 1896. 1880-as években Baross Gábor minisztersége.

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–6 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket **aláhúzással** jelezzük. Kb. 4 általános és kb. 4 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (3 × 3 pont = 0–9 pont)

Érdemes jelezni, ha egy-egy információt melyik megadott forrásból emeltünk be, illetve, hogy az adott gondolatunkat melyik forrás támasztja alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt **F1, F2, F3** betűvel jelöljük.

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás (4 × 3 pont = 0–12 pont) Lásd alább a vázlatban **E1, E2, E3**. Az **E4** bármilyen releváns saját gondolat lehet, amelyet a megoldókulcs nem rögzít, illetve a forrásoknál és E jelű szempontoknál felsorolt megoldások E4-nek is pontozhatóak, ha arra a konkrét gondolatra a diák még nem kapott pontot. Ezért az alábbiakban több lehetséges E4 elemet is jelölünk.

Az esszé lehetséges logikai váza:

E1: Az infrastruktúra fejlesztésének kiemelt szerepe volt, a vasútépítés az acél- és gépgyártás húzóágazatává vált; olcsóbbá tette a nyersanyagok eljutását a feldolgozóiparhoz, a munkaerő eljutását a munkahelyekhez; vagy (E4) a mezőgazdaságot is fejlesztette, mert összekötötte a gabonatermő területeket a malomipari központokkal és növelte a gabonaexport lehetőségeit.

F1: A vasúthálózat hossza tízszeresére nőtt a korszakban, ez az összgazdasági fejlődéshez képest is nagyobb a növekedés; ezért is érdemes volt ebbe az ágazatba befektetni; vagy ez az életformára is hatással volt; vagy (**E4**) munkaalkalmat teremtett a mezőgazdaságból megélni nem tudó falusi népességnek, akik földmunkákból megélhetést találtak (kubikusok).

E2: Állami szerepvállalás: egyrészt közvetlenül támogatta, ösztönözte a beruházásokat a kamatbiztosítási rendszer révén; másrészt a szállítási tarifák megszabásával növelte a keresletet, azaz a személy- és áruforgalmat.

F2: Baross Gábor közlekedési miniszter tevékenysége, kedvező tarifa-rendszer és a magán vasutak nagy része a korszak elején alapított MÁV – Magyar Államvasutak tulajdonába került. A vasutak támogatása miatt nevezték vasminiszternek. Nevét az ekkor épülő Keleti pályaudvar előtti tér viseli.

E3: Urbanizációra gyakorolt hatás: a városok (különösen Budapest) városi népesség növekedése miatt szükségessé vált a helyi közlekedés megszervezése, ami ekkor még leginkább lóvasúton vagy omnibuszon zajlott, de Budapesten elindult az első villamos és a földalatti villamosvasút.

F3: A millenniumi ünnepségekre, 1896-ban átadott földalatti vasút megépítésénél szempont volt a világvárossá fejlődő Budapest legszebb sugárútja felszínének és a városkép megóvása; ez a kontinens első föld alatti vasútja; a képen is látható, hogy ez kéreg alatti vasút, építkezése a felszínről történt.

5. Érettségi feladatok a világháborúk kora témaköréből

Rövid választ igénylő feladatok

114. oldal

1.

Háborús tömb neve:	Központi hatalmak	Antanthatalmak
A hozzá tartozó képek betűjele:	A, C, D, E	B, F

115. oldal

2.

a) Aláhúzva: **4. infláció**

b) *Bármelyik kettő elfogadható:* A hadigazdaság miatt bizonyos termékekből hiány alakult ki, ami növeli az árakat./Munkaerőhiány léphetett fel például a mezőgazdaságban./A hadviselő államok kimerülése./A hadviselő államok fedezetlen pénz-kibocsájtása.

c) **Jegyrendszer**

d) **2. és 5.**

117. oldal

3.

a) Aláhúzva: **3. Tanácsköztársaság**

b) **Megfélemlítést és erőszakot alkalmaz.**

c) **Minden ellenfelet ellenségnek tekint, saját rendszerét tekinti forradalomnak és bármilyen okból a nem támogatókat ellenforradalmárnak tartja.**

d) Aláhúzva: **2. Őszirózsás forradalom 1918 őszén**

e) **Nagybirtokok feldarabolásával, felszámolásával.**

f) Aláhúzva: **Nem**

118. oldal

4.

a) **Kormányzó**

b) **1944**

c) **Királyság/monarchia/király nélküli királyság**

d) **Elsősorban a Tanácsköztársaság idejére, de az ellenforradalmi rendszer összemosta az 1918 őszi forradalommal a kommunista uralmat.**

119. oldal

5.

a) **1. Ausztriához került terület; 2. Lengyelországhoz került terület; 3. Csehszlovákiához került terület; 4. Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz (elfogadható: Jugoszláviához) került terület; 5. Romániához**

b) **1 – E, 2 – G, 3 – H, 4 – C, 5 – F**

120. oldal

6.

a.) **4., 6., 7.**

b) **Führer**

121. oldal

7.

- a) **személyi kultusz**
- b) **kulák**
- c) **GULAG**
- d) **koncepció per**

122. oldal

8.

- a) **korona**
- b) **A korona teljes értéktelenedése, hiperinfláció**
- c) **pengő**
- d) **Aláhúzva: 4. A Magyar Nemzeti Bank**

123. oldal

9.

- a) **Klebsberg Kunó**
- b) **A magyar népesség eddigi vezető szerepét a Kárpát-medencében a művelődés-oktatás révén kell tovább erősíteni.**
- c) **Például: népiskolák építése, tankötelezettség korának növelése, középiskolák egységesítése, egyetemek alapítása**
- d) **Az oktatásra szánt költségeket azért tudták növelni, mert az ország hadügyi kiadásait a trianoni béke korlátozta, ezeket a költségvetési összegeket átcsoportosították a kultusztárcához.**

124. oldal

10.

a) **Molotov-Ribbentrop paktum**

b) A német „érdektelenség” azt jelenti, hogy a szóban forgó területen szabad kezet adtak a szovjeteknek.

c) Aláhúzva: **4. hozzájárult, hogy Sztálin megszerezze a balti államokat.**

d) **Litvánia**

e) **A Szovjetunió bekebelezte.**

f) **1941. június 22.**

126. oldal

11. oldal

Leírás	Város vagy terület megnevezése	Betűjele a térképen
Ezen várost ért bombatámadásra hivatkozva lépett hadba Magyarország a Szovjetunió ellen.	Kassa	B
Ezen területet szerezte vissza Magyarország 1939 tavaszán, Csehszlovákia német felszámolásakor.	Kárpátalja	C
Ezen területet kapta vissza Magyarország a második bécsi döntéssel.	Észak-Erdély és Székelyföld	E
A világháború egyik nagy tankcsatája zajlott ennél a városnál, valamint itt ült össze az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944 végén.	Debrecen	D

127. oldal

12.

a) **C**

b) **D**

c) **6 (két szülő, négy nagyszülő)**

d) **antiszemitizmus**

e) „fajelmélet”

129. oldal

13.

a) **kormányzó**

b) **Tengelyhatalmak–Németország**

c) **Ne a vesztes oldalon maradjon az ország./Németország a maradék önállóságát is el akarja venni az országnak.**

d) **Szövetségesek/antifasiszta koalíció**

e) **Szovjetunió**

f) Aláhúzva: **2. Nem**

g) Aláhúzva: **1., 2., 4.**

Szöveges, kifejtendő feladatok

131. oldal

14. Rövid esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

Az esszé a sztálini rendszer társadalompolitikáját kérdezi, vagyis mely rétegeket támogatja, hogyan, melyeket nem. Nem tárgya az esszének sem a bolsevik hatalomátvétel, sem Sztálin hatalomra kerülése, sem a sztálini rendszer egészének jellemzése.

A feladat megértéséhez tartozik, hogy a vizsgázó a forrásokat értelmezze, és következtetéseket vonjon le belőle.

2. Tájékozódás térben és időben (0–2 pont)

Térben: Az esszé témája szempontjából szükséges a Szovjetunió megnevezése, esetleg a munkatáborok földrajzi elhelyezkedése, vagy Ukrajna és a többi szovjet tagköztársaság elnyomása.

Időben: sztálini rendszer Lenin halála után (1924) épült ki; vagy az 1922-ben létrejött Szovjetunióban épült ki; vagy az 1920-as évek végétől jellemző; vagy Sztálin 1953-as haláláig tartott

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–4 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket **aláhúzással** jelezzük. 2-3 általános és 2-3 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (0–3 pont)

Érdemes jelezni, ha egy-egy információt valamely megadott forrásból emeltünk be, illetve, hogy az adott gondolatunkat a forrás támasztja alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt **F** betűvel jelöljük (javító tanára is így fogja jelölni a forrás használatát).

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás ($2 \times 3 = 0-6$ pont). Lásd alább a vázlatban E1 és E2.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1: A sztálini kommunista rendszer a munkásságot/proletariátust tekinti a társadalom fő erejének, célja államosítással magántulajdon felszámolása; vagy az erőltetett iparosítás és tervutasítással az iparban dolgozókat tekinti a legfontosabb csoportnak; vagy élmunkás/sztahanovista mozgalommal kívánta erőltetni az ipari munkát; vagy a propaganda ellenére a terror a munkásságot sem kímélte stb.

F és E2: A plakát szerint a kulák, vagyis a földdel rendelkező paraszt az egyik fő ellenség; a rendszer célja a magántulajdon felszámolása, minden tulajdonnal rendelkező parasztot kuláknak minősít és üldözi. A sztálini rendszer a kollektivizálást és a kolhozokat/termelőszövetkezeteket tartja csak elfogadhatónak. Az egyházat is üldözi a rendszer; a plakát az egyházat/fehéreket/régii rend támaszait és a kulákokat összeköti és ellenségnek tekinti. A rendszer az önállósággal

(tulajdon, szervezet, intézmények) rendelkező csoportokat likvidálni akarja; vagy a bolsevik ideológia vallásellenes stb.

132. oldal

15. Hosszú esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

A trianoni ország gazdasági problémáit és talpra állást kell elmagyarázni, annak nemzetközi hátterével együtt és nem szabad elfelejteni gazdaság szerkezetváltásáról. Ugyanakkor nem kell írni sem a politikai konszolidációról, sem a gazdasági világválságról és hatásairól.

A feladat megértéséhez tartozik, hogy a vizsgázó a forrásokat értelmezze, és következtetéseket vonjon le belőle.

2. Tájékozódás térben és időben (0–4 pont)

Térben: Meg kell nevezni, hogy a trianoni Magyarországról van szó, vagy az elcsatolt területek valamelyikét, vagy, Budapest gazdasági-pénzügyi szerepét.

Időben: A trianoni béke aláírása: 1920. június 4. vagy Bethlen István miniszterelnöksége: 1921–31, vagy pengő bevezetése: 1927

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–6 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket aláhúzással jelezzük. Kb. 4 általános és kb. 4 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (3 × 3 pont = 0–9 pont)

Érdemes jelezni, ha egy-egy információt melyik megadott forrásból emeltünk be, illetve, hogy az adott gondolatunkat melyik forrás támasztja alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt F1, F2, F3 betűvel jelöljük (javító tanára is így fogja jelölni a források használatát).

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás (4 × 3 pont = 0–12 pont) Lásd alább a vázlatban **E1, E2, E3**. Az **E4** bármilyen releváns saját gondolat lehet, amelyet a megoldókulcs nem rögzít, illetve a forrásoknál és E jelű szempontoknál felsorolt

megoldások E4-nek is pontozhatóak, ha arra a konkrét gondolatra a diák még nem kapott pontot. Ezért az alábbiakban több lehetséges E4 elemet is jelölünk.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1 és F1: a trianoni béke forrásban szereplő és nem szereplő gazdasági következményeit is részletezni kell.

E1: Pl. a nyersanyagok jelentős részét elveszítette az ország; a Monarchia gazdasági egysége felbomlott; Magyarország elveszítette tengeri kikötőjét, az infrastruktúra hatalmas károkat szenvedett; a vasúti csomópontok a határon túlra kerültek stb. Értelmezéshez fontos megállapítani, hogy a nyersanyagok csökkenése mellett a feldolgozóipar, főleg a malomipar maradt az országban vagy, hogy Budapest központi szerepe tovább erősödött; ugyanakkor a kereskedelem jelentősen visszaesett; **(E4)** a kisantant országai az 1920-as évek elején elzárkóztak a Magyarországgal való gazdasági együttműködéstől.

F1: A nehézipari ágazatok még a 20-as évek végére sem érték el a háború előtti szintet és Trianon után aránytalanná vált az ország gazdasági szerkezete, feldolgozóiparnak kevés volt a nyersanyag, a környező országokkal romlottak a kereskedelmi kapcsolatok stb.

(E4) Vagy azt elemzi, hogy az élelmiszeripar is alig érte el a háború előtti szintet egy hagyományosan agrár(agrár-ipari) országban, az elcsatolt mezőgazdasági termelő vidékek miatt kevés a nyersanyag, a háború utáni károk, a blokád és a külkapcsolatok beszűkülése is szerepet játszott az élelmiszeripari kapacitások kihasználatlanságában.

F1 vagy E3: A konzolidációs korszak végére a textilipar látványosan fejlődött, pl. a belső felvevőpiac adott erre lehetőséget vagy a monarchia korszakának cseh és osztrák ipar okozta versenyhelyzet elmúlt.

F2 és E2: A gazdasági konzolidáció nemzetközi háttere, hogy Magyarországot felvették az a Népszövetségbe, így népszövetségi kölcsönt kapott az 1920-as évek közepén, de ennek egy részét a jóvátételre kellett fordítania. Ugyanakkor megindult a gazdaság stabilizációja; ez hozzájárult az infláció megállításához.

F3: A gazdaság visszaesésének további következménye a pénzromlás; **(E4)** ez már a háború alatt beindult, a pénzrontás/inflációs politika a tudatos gazdaságpolitika részét is képezte. A háború után a korona teljesen elértéktelenedett; hiperinfláció volt, majd létrejött a Magyar Nemzeti Bank, amely új, értékálló pénznemet bocsájtott ki, a pengőt 1927-től.

E3: A hazai ipar szerkezetváltása több ponton is megragadható (pl. hagyományos nehézipari

ágazatokban / malomiparban visszaesés, textiliparban és energiatermelésben bővülés; bizonyos ágazatok felfutása pl. konzervipar tapasztalható). Értelmezéshez támpontok: fogyasztási cikkek gyártása kapott állami támogatásokat; a textiliparnak nem kellett versenyeznie az osztrák és cseh textiliparral; a modern ágazatokban nagyobb volt a fellendülés; a Monarchia közös vámterülete megszűnt; elcsatoltak jelentős gabonatermő területeket.

6. Érettségi feladatok a hidegháború kora témaköréből

Rövid választ igénylő feladatok

133. oldal

1.

A	B	C	D
7	2	5	4

134. oldal

2.

- a) A=Német Demokratikus Köztársaság B= Német Demokratikus Köztársaság
- b) Aláhúzva: **4. Berlin nyugati megszállási zónáit vette körbe**
- c) **Nagyon sok, többségében fiatal menekült a kommunista Németországból Nyugat-Berlinen keresztül Nyugatra, ezt akarták megakadályozni a fal felépítésével.**
- d) **1989**

136. oldal

3.

- a) **Gorbacsov**

b) Nem szándékosan, de tevékenysége nagyban hozzájárult a szovjet/kommunista rendszerek és a Szovjetunió széteséséhez.

c) 2. Tevékenysége idején a szabadabb, nyíltabb beszéd, a múlttal való szembenézés azzal is járt, hogy a múlt eddig teljesen elhallgatott bűneivel is szembesülni kellett.

d) Az eddig elnyomott, a Szovjetunióba erőszakkal betagolt nemzetek/valaha független államok önállósodási törekvéseivel magyarázható a Szovjetunió felbomlása.

138. oldal

4.

Képekhez tartozó szöveg hibája	Javítás
1. kép: Brezsnyev	Sztálin
2. kép: cserkészek	úttörők
3. kép: vallási	kommunista/ideológiai/szocialista/állampárti
4. kép: mezőgazdasági	ipari
5. kép: Rajk László	Rákosi Mátyás

139. oldal

5.

a) Rákosi Mátyás

b) Sztálin halála utáni desztalinizációval, a Szovjetunió sztálinista rendszerek némi enyhülésével.

c) A Sztálin-szobor a kommunista diktatúra szimbóluma volt, egyben a személyi kultuszé, az elnyomásé, a szovjet megszállásé.

d) 1956. október 23.

141. oldal

6.

a) **1. igaz, 2. hamis, 3. hamis, 4. hamis, 5. igaz, 6. igaz**

b) **1. Augusztus 20-a az 1949-es kommunista alkotmány ünnepe volt. 4. A rendszer egyik kiemelt állami ünnepét, augusztus 20-át leértékelte, mert a pénz inflálódásához hasonlította.**

142. oldal

7.

Az 1989-1990-es rendszerváltó eseményekhez kapcsolódó képek száma	1., 2., 5., 6., 9.
Az 1989-1990-es rendszerváltó eseményekhez kapcsolódó fogalmak betűjele	A) B) C) F) G)

Szöveges, kifejtendő feladatok

144. oldal

8. Rövid esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

A két szuperhatalom fegyverkezési- és atomfegyverkezési-versenyét kell bemutatni. Ezen belül a legélesebb helyzetet az 1962-es karibi válság eredményezte. A válság következményeit, az atomcsendről szóló tárgyalássorozatot és az ugyanakkor folytatódó fegyverkezést is meg kell említenie.

A korszak többi konfliktusára nem kell kitérni!

A feladat megértéséhez tartozik, hogy a vizsgázó a forrásokat értelmezze, és következtetéseket vonjon le belőle.

2. Tájékozódás térben és időben (0–2 pont)

Térben: A két szuperhatalom célja egymás közvetlen vagy minél közelebből való elérése; erről szolt az amerikai rakétatelepítés Törökországban és a szovjet rakétatelepítés Kubában.

Időben: A fegyverkezési verseny lényegében már a második világháború alatt elkezdődött, és akkor gyorsult fel, amikor 1949-ben kiderült, hogy a Szovjetunió is képes atombomba előállítására. Ezután különösen sokkolta a nyugati világot, amikor 1957-ben a Szovjetunió először küldött műholdat a világűrbe.

A karibi válság 1962 októberében a legmagasabb szintű riadókézsültséget okozott.

A válság lezajlásának szempontjából még az is fontos, hogy Kennedy és Hruscsov üzenetváltása pontosan mely napon történt.

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–4 pont)

Az esszé vázlatában mind az általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket aláhúzással jelezzük.

4. Ismeretszerzés, a források használata (0–3 pont)

Érdeemes jelezni, ha egy-egy információt valamely megadott forrásból emeltünk be, illetve azt is, hogy mondanivalónkat mely forrás (vagy források) támasztja (támasztják) alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt F betűvel jelöljük (javító tanára is így fogja jelölni a forrás használatát).

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás ($2 \times 3 = 0-6$ pont). Lásd alább a vázlatban E1 és E2.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1: nukleáris fegyverkezési verseny, két pólusú világ. Európa megosztása – keleti felének szovjet uralom alá rendelése – éppúgy elkezdődött a második világháború végén, mint az USA atommonopóliumának demonstratív kinyilvánítása; 1947 után megszilárdult a bipoláris világ a két katonai szuperhatalom, illetve az általuk vezetett katonai tömbök (a NATO és a Varsói Szerződés) között.

E2: A fegyverkezési verseny ebben a korszakban a másik fel feltartóztatására irányult, illetve a felek igyekeztek jobb pozíciókat szerezni az esetleges harmadik világháború kitörése előtt, például a helyettesítő háborúk (mint a koreai háború) megnyerésével.

A hidegháború során a két oldal az atomfegyverek terén kiegyenlítette erőviszonyait (F). Az 1957-es Szputnyik-sokk után a nyugati fél fokozta fejlesztési erőfeszítéseit. Az interkontinentális rakétákkal lehetővé vált a másik fél közvetlen elérése. Ezért telepítettek amerikai rakétákat Törökországba, majd szovjet rakétákat a kommunista Kubába. Ezek hatósugara elérte az ellenséges szuperhatalom központi területeit.

E3: A fegyverkezési verseny következményei

A kialakult helyzet a harmadik világháború mint atomháború kitörésével fenyegetett (F), ha mindkét fél folytatja politikáját. Azonban világossá vált, hogy a háború mindkét fel teljes

pusztulásával járna (F), vagyis nem lenne „győztes”. A már korábban is megfogalmazott kölcsönös elrettentés doktrínája – tehát hogy a nukleáris fegyverkezés célja nem ezen fegyverek bevetését célozza, hanem a másik fél elriasztását a bevetéstől – ekkor vált általánosan elfogadottá.

Hruscsov békülékeny üzenete (F) jelezte, hogy a szovjetek visszavonulnak, ha az amerikai fél is ezt teszi. A válság hatására fogalmazódott meg 1963-ban a békés egymás mellett élés elve, és újra indult az enyhülés politikája. Ekkor született az első részleges atomcsend-egyezmény, amely a légköri és felszíni kísérleti robbantásokat korlátozta. A fegyverkezési verseny azonban nem állt le, sőt, új atomhatalmak (mint pl. Kína) színrelépése bonyolította a helyzetet.

145. oldal

9. Hosszú esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

Az esszé a kadari rendszer (puha diktatúra, frizsiderszocializmus, gulyáskommunizmus) válságának fontosabb okairól szól.

A nemzetközi folyamatokból azokat érdemes jelezni, amelyek arra utalnak: a szovjet típusú társadalmak mindegyike lemaradt a nyugati világgal folytatott gazdasági versenyben is; vagy amelyek azt mutatják, hogy az olajárrobbanás hatása alól a szocialista országok sem vonhattak ki magukat.

Sem a válság minden tünete (mint pl. az ellenzéki szervezkedés), sem a rendszer bukásához vezető folyamat, sem pedig a – fent említetteken túl – az általános külpolitikai helyzet nem tartozik már az esszé témájához.

A feladat megértéséhez tartozik, hogy a vizsgázó a forrásokat értelmezze, és következtetéseket vonjon le belőle.

2. Tájékozódás térben és időben (0–4 pont)

Térben: A Magyarországra vonatkozó válságjelek jó része nem korlátozódott Magyarországra; a szocialista tömb országainak közös gazdasági problémaiból fakadtak. A gazdasági problémák az 1973-as olajárrobbanás után jelentkeztek, majd az 1980-as években váltak mind több területen érezhetővé. A válságjeleket adósság felvétellel próbálták kezelni, az 1980-as években azonban éppen a fokozódó adósság spirál vált az egyik legfontosabb válság tényezővé.

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–6 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket aláhúzással jelezzük.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (3 × 3 pont = 0–9 pont)

Érdeemes jelezni, ha egy-egy információt melyik megadott forrásból emeltünk be, illetve, hogy az adott gondolatunkat melyik forrás támasztja alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt F1, F2, F3 betűvel jelöljük (javító tanára is így fogja jelölni a források használatát).

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás (4×3 pont = 0–12 pont) Lásd alább a vázlatban **E1**, **E2**, **E3**. Az **E4** bármilyen releváns saját gondolat lehet, amelyet a megoldókulcs nem rögzít, illetve a forrásoknál és E jelű szempontoknál felsorolt megoldások E4-nek is pontozhatóak, ha arra a konkrét gondolatra a diák még nem kapott pontot. Ezért az alábbiakban több lehetséges E4 elemet is jelölünk.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1: A magyar „gulyáskommunizmus” ára

A rendszer alapja volt az állampolgárok magasabb fogyasztása (frizsiderszocializmus, „a legvidámabb barakk”) (F2, F3), cserebe a puha diktatúra elvárta, hogy a társadalom „elfogadja” a rendszert.

E2: Gazdasági következmények

A fent említett gazdasági problémák miatt azonban a fogyasztás növelését, majd szinten tartását, illetve a rendszer szociálpolitikáját már csak további hitelek felvételével lehetett finanszírozni. Ez növelte az ország eladósodottságát, s amikor már a törlesztések fizetéséhez is újabb hitelek kellett felvenni (az 1980-as évek elején), beindult az adósságspirál (F1). Mindez tovább növelte az inflációt is. Az 1980-as években a Kádár-rendszer további reformokat indított, nagyobb teret engedett a piacgazdasági elemeknek, de a válságot csak elodáznia tudta.

E3: A tervgazdálkodás jellemzői

- A tervgazdálkodás nem hatékony, a pazarlás és a hiánygazdaság egyszerre jellemzi.
- A mennyiségi „eredmények” a minőség rovására mennek.
- A teljes foglalkoztatottság mellett bújtatott, kapun belüli munkanélküliség
- Beosztott és vezető munkaerő egyaránt érdektelen a hatékonyság és a minőség javításában.

Következményei: A szocialista országok lemaradtak a fejlett és az újonnan iparosodó kapitalista országoktól, s ez különösen súlyos probléma volt az életszínvonalat közvetlenül befolyásoló mezőgazdaságban. A mezőgazdaság szövetkezetesítése (gyakorlatilag államosítása) ugyanis nagymértékben rontotta a termelékenységét ezen a területen is.

- Az 1968-as gazdasági reformot a Kádár vezette MSZMP az 1970-es évek elején politikai okokból leállította. Az 1973-as, majd 1979-es olajárrobbanás hatásai azonban, az ígéretekkel ellentétben „begyűrűztek” a szocialista országokba. Romlottak a világpiaci cserearanyok, tehát magasabb világpiaci árért lehetett beszerezni a szükséges importárakat, míg a magyar exportcikké arai nem emelkedtek ugyanolyan mértékben. Mindez a hazai piacon is áremelkedéssel járt.

7. Érettségi feladatok a jelenkor témaköréből

Rövid választ igénylő feladatok

147. oldal

1. Aláhúzva: **4., 5., 6., 8.**

148. oldal

2. 1.: **1950-es évek**; 2.: **növekedjen**; 3.: **nőtt**; 4.: **tovább csökkent**; 5.: **halálozási adatok javulásából/fertőző betegségek leküzdéséből**; 6. **munkába állását/fizikai munkavállalását**; 7.: **bölcsődébe**; 8.: **25%-a/egy negyede**

150. oldal

3.

a) szászok → **svábok**

b) református → **katolikus**

c) második használt nyelvükről → **nemzetiségükről**

d) egyharmad → **kétharmad**

e) nemzetiségűnek → **anyanyelvűnek**

f) elárverezte → **zár alá vette/elkobozta/lefoglalta**

e) Németországba (magyarok szó utáni) → **Magyarországra**

152. oldal

4.

a) **Országgyűlés, közvetlen, titkos**

b) **Alapvető jogok biztosa, ombudsman**

5.

Fiktív személy leírása	Nem rendelkezik választójoggal Magyarországon	Csak pártlistára szavazhat magyarországi választáson	Szavazhat pártlistára és egyéni képviselőjelöltre is magyarországi választáson
a)	X		
b)		X	
c)			X
d)	X		
e)		X	

6.

a) földrajzi helyzet, elhelyezkedés/régiók/ térségek

b) is a legmagasabb

c) 8 általános iskolai osztály/általános iskola

d) Budapesten az alacsonyabb iskolai végzettség ellenére is magasabb a foglalkoztatottság/a regionális különbségek erősebben érvényesülnek/ Észak-Magyarországon is magasabb a foglalkoztatottság, míg ott a legmagasabb a csak általános iskolai végzettségűek aránya.

e) Kelet-Magyarországon

Szöveges, kifejtendő feladatok

157. oldal

7. Rövid esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

– A vizsgázó az Európai Unió intézményei közül a forrásban szereplő Parlamenten kívül még két intézményt mutat be az Európai Tanács, az Európai Unió Tanácsa és az Európai Bizottság közül.

2. Tájékozódás térben és időben (0–2 pont)

– Az EU az 1992-es Maastrichti szerződéssel jött létre, illetve a legtöbb intézménye Brüsszelben működik.

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–4 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket **aláhúzással** jelezzük. 2-3 általános és 2-3 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2 pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (0–3 pont)

Az esszé lehetséges logikai vázában ezt **F** betűvel jelöljük.

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás ($2 \times 3 = 0-6$ pont). Lásd alább a vázlatban **E1** és **E2**.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1 és **E2**: Az alább felsorolt 3 intézmény közül bármelyik kettő bemutatása.

– Európai Tanács tagjai az EU tagállamainak állam- és kormányfői. Feladata stratégiai döntések meghozatala, irányelveket meghatározása. Állandó elnökkel működik, akit a testület választ 2, 5 évre.

– Európai Unió Tanácsa, másképpen a Miniszterek Tanácsának tagjai a tagállamok adott pillanatban szükséges szakpolitikai miniszterei. Az elnöki posztot egy 6 havonta változó tagállam tölti be. Feladata az EU tagállamainak a képvisellete, uniós jogszabályok elfogadása és uniós szakpolitikák összehangolása.

– Európai Bizottság tagjai a biztosok, a tagállamonként 1-1 delegált politikus. Feladata az EU jogszabályok kidolgozása, a már elfogadott jogszabályok ratifikálása és végrehajtása.

F = Az Európai Parlament jelenleg 705 tagját a tagállamok választópolgárai 5 évente, közvetlen, titkos választással választják. Feladata az Európai Unió Tanácsával közösen az uniós jogszabályok elfogadása, a többi intézmény felügyelete, és költségvetés ellenőrzése. A képviselők nem tagállamok szerint, hanem pártcsaládok szerinti frakciókban ülnek.

158. oldal

8. Hosszú esszé

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

– A vizsgázó a parlamenti választási rendszert elemzi, valamint a nemzetiségek országgyűlési képviselétének jogi szabályozását és gyakorlati megvalósulását mutatja be.

– A feladat megértésének az is része, hogy a vizsgázó a forrásokat is felhasználja a válaszadáshoz.

2. Tájékozódás térben és időben (0–4 pont)

Térbeliséghez elvárható legalább 2 elem: **Magyarország** területén élő, lakóhellyel rendelkező magyar állampolgárok és a **határokon túl** (környező országokban vagy bármely más országban) élő, állampolgársággal rendelkező magyar állampolgárok szavazhatnak; az egyéni mandátumokat **választóközetek**ben induló egyéni jelöltek nyerhetnek.

Időbeliséghez elvárható 1 elem a következőkből: **2011-ben elfogadott, 2012-től** bevezetett Alaptörvény, illetve a forrásokban szereplő 2011. évi nemzetiségi és választójogi törvény. ezek alapján az első választást **2014-ben** tartották.

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–6 pont)

Az esszé vázlatában mind általános, mind a konkrét történelmi fogalmakat, szakkifejezéseket **aláhúzással** jelezzük. Kb. 4 általános és kb. 4 konkrét fogalom beépítése általában az elvárás. 2

pontot ér, hogy az esszé összefüggő mondatokból áll, logikailag felépített, és nem tartalmaz súlyos helyesírási, illetve nyelvhelyességi hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (3 × 3 pont = 0–9 pont)

Érdemes jelezni, ha egy-egy információt melyik megadott forrásból emeltünk be, illetve, hogy az adott gondolatunkat melyik forrás támasztja alá. Az esszé lehetséges logikai vázában ezt **F1**, **F2**, **F3** betűvel jelöljük.

5. Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás (4 × 3 pont = 0–12 pont) Lásd alább a vázlatban **E1**, **E2**, **E3**. Az **E4** bármilyen releváns saját gondolat lehet, amelyet a megoldókulcs nem rögzít, illetve a forrásoknál és E jelű szempontoknál felsorolt megoldások E4-nek is pontozhatóak, ha arra a konkrét gondolatra a diák még nem kapott pontot. Ezért az alábbiakban több lehetséges E4 elemet is jelölünk.

Az esszé lehetséges logikai váza

E1 és E2: Mindenképp a magyar választási rendszer sajátosságáról szóljon: Vegyes választási rendszer, vagyis egyéni jelöltek és pártlistás jelöltek is bejutnak a parlamentbe. Egyfordulós a választás; titkos választójoga van minden nagykorú magyar állampolgárnak, a választópolgárok képviselővé is választhatóak. Listás szavazatoknál érvényességi küszöb van a parlamentbe jutáshoz (jelenleg 5% egy párt listája esetén, két párt esetén 10%, több párt esetén 15%) E4: 2012 óta a kettős állampolgár határon túli magyaroknak is van választójoga, de ha nincs magyarországi lakóhelyük, akkor ők csak listára szavazhatnak levélben. Egyéni körzet képviselőjelöltjére csak az állandó lakóhellyel rendelkezők szavazhatnak (F2 is) (csak személyesen, de nem csak a lakóhelyükön); képviselőjelöltséghez 500 ajánlás (nemzetiségi jelölnél a regisztrált szavazók 1%-a) szükséges.

F1: Az ábráról leolvasható bármely információ, például 106 egyéni körzetből juthat be 106 képviselő és pártlistákról 93; a magyar parlament létszáma 199 fő; az egyéni körzetekben leadott szavazatok egy része töredékszavazatnak számít (ilyen a mandátumhoz nem jutott képviselőjelöltekre leadott szavazatok és a győztes képviselőre leadott, de a megválasztásához már nem szükséges szavazatok száma, vagyis a mandátumot szerző jelölt szavazataiból a második legtöbb szavazatot elérő jelölt eggyel növelt szavazatainak kivonása után fennmaradó szavazatszám is), ezt kompenzációs rendszernek is nevezik.

F2: Törvény szabályozza, hogy kiket tekint nemzetiségnek, ezeknek a nemzetiségeknek lehet parlamenti képviselője vagy ha nem elég a rájuk jutó szavazat, akkor nemzetiségi szószólója (utóbbi nem rendelkezik szavazati joggal); a nemzetiségi listára szavazó nemzetiségi

szavazópolgár pártlistára nem szavazhat, egyéni képviselőjelöltre igen, mert egy szavazópolgárnak csak két (egyéni és listás) szavazata lehet.

E3 és F3: Mindenképp a magyarországi nemzetiségek választási jogáról szóljon. Például: állíthatnak nemzetiségi listát és így lehet képviselőjük (a 2022-es választások után egy német nemzetiségi képviselő jutott be a parlamentbe). Nemzetiséghez tartozó állampolgár csak akkor gyakorolhatja nemzetiségi képviselőre való szavazati jogát, ha regisztráltta magát nemzetiségként és külön kéri, hogy a parlamenti választáson nemzetiségi listára szavazhasson. Utóbbi esetben pártlistára nem szavazhat. Az F3-ból látszik, hogy kevesebben regisztráltják magukat külön a parlamenti választásokra; ennek az lehet az egyik magyarázata, hogy így elesnek a pártlistás szavazástól, s ez utóbbit erősebb érdekérvényesítésnek gondolhatják.

E4: a fentiekén túl még lehet: Mandátumkiosztás módjáról érdemi információ; vagy mikor vesznek el a töredékszavazatok, például a parlamenti küszöböt el nem ért párt tagjaként induló és mandátumot nem szerzett jelöltre eső szavazatok, vagy a mandátumot nem szerző független jelöltekre eső szavazatok.

8. Érettségi feladatsor a teljes tananyagból

Rövid választ igénylő feladatok

160. oldal

1.

a) 1.: **(teljes jogú) athéni polgár; 2.: cserépszavazás;**

b) **Kleiszthenész**

c) **A zsarnokságra törő (tűrannosznak készülő) személy eltávolítására (elfogadható: politikai ellenfelek eltávolítására)**

d) **szabad, nagykorú, athéni születésű és férfi**

161. oldal

2.

Az uradalom minden földterülete a(z) **(6.) földesúr** tulajdonát képezte, ugyanakkor a(z) **(4.) jobbágyoknak** kiosztott telkek használati joga örökíthető volt, használatukért adóval tartoztak,

valamint a földesúr saját kezelésben maradó földterületen, az úgynevezett **(1.) majorságon (7.) robottal** tartoztak. Az erdő, a rét, a halászhelyek **közös használatú** területnek számítottak, a telkek és a **(1.) majorsági** szántóföldek elszórtan helyezkedtek el az uradalomban.

162. oldal

3.

a) **4.**

b) **2.**

c) **3.**

164. oldal

4.

a) **református/kálvinista**

b) **Francia Királyság/ Franciaország**

c) **5. és 6.**

165. oldal

5.

a) **Habsburg**

b) **Szapolyai Jánost**

c) **1526**

d) **Habsburg Ferdinándot**

e) **az önálló (Mátyás-korabeli) magyar politika folytatását várták / nem bíztak a Habsburgokban / vagy nem látták biztosítva a törökellenes védekezést / inkább a lengyel-magyar kapcsolatot erősítették Szapolyai megválasztásával**

f) **Testvérének, a német-római császárnak a (V. Károly) támogatását remélték a török elleni védelemhez.**

6.

a) **Magyar Tudományos Akadémia**b) **Magyar Nemzeti Múzeum**c) **klasszicista**d) **Nemzeti Színház**e) **Széchenyi István**f) **láncíd**

7.

Személyleírás	Lehetett képviselő	Nem lehetett, mert...
1. X. István 40 éves magyar református, hétszilvafás nemes, birtoktalan	X	
2. Y. Anna 50 éves magyar katolikus, arisztokrata özvegye		nők nem lehettek képviselők.
3. Z. János 23 éves magyar református, bocskoros nemes fia, ügyvéd		nem volt 24 éves.
4. K. József 34 éves jómódú lőcsei szász evangélikus, kereskedőcsalád sarja, jól beszél magyarul	X	
5. T. Ferenc 53 éves, ortodox vallású román, egész telkes jobbagy volt a jobbágyfelszabadítás előtt, nem beszél magyarul		nem beszél magyarul.
6. S. Mihály 29 éves magyar katolikus dunántúli zsellércsalád sarja; a helyi birtokos szőlőjében bér munkában dolgozik		nincs legalább ¼ jobbágytelek nagyságú földje.

170. oldal

8.

a) **1938**

b) **Csehszlovákia**

c) **A**

d) **Németország, Olaszország, Franciaország, Nagy-Britannia**

e) **Szovjetunió**

f) **B**

g) **C**

172. oldal

9.

A) 3; B) 5; C) 4; D) 4; E) 3

173. oldal

10.

a) **A Szovjetunió az általa megszállt, illetve a háború alatt befolyást szerzett országokban támogatta a kommunista rendszerek létrejöttét.**

b) **Magyarország, Csehszlovákia, illetve elfogadható NDK, Albánia (sorrend felcserélhető)**

c) **A Szovjetunió szerepét emeli ki, ezt jelzi, hogy a vasfüggönyön a szovjet rendszerek szimbóluma, a sarló-kalapács látható.**

11.

állítás	a forrás tartalmazza	a forrás nem tartalmazza
1. A lyukas zászló az 1956-os forradalom és ezért a rendszerváltás szimbóluma is volt.	X	
2. A rendszerváltozáskor sikerült elérni a szovjet csapatok kivonását.	X	
3. Az 1956-os forradalom leverésében döntő szerepet játszott a szovjet beavatkozás.	X	
4. A rendszerváltozás az 1990-es szabad választásokon teljesedett ki.		X
5. A rendszerváltozás folyamatában szerepet játszott a szabadabba való sajtó.	X	
6. A rendszerváltozás elképzelhetetlen lett volna az ellenzéki pártok megjelenése nélkül.		X
7. Magyarországon békés rendszerváltozás zajlott.	X	
8. Az átalakulás főbb kérdéseiről a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásain döntöttek.		X

12.

a) **6.** b) **2 és 5.**

Szöveges, kifejtendő feladatok

A próbaérettséginek számító esszék megoldókulcsánál a hivatalos javítási útmutató formáját követjük. Ez elsősorban a tanárnak szól, de információt ad a diáknak az elvárt elemekről. Fontos tudni, hogy ha a megoldókulcs példákat sorol fel, akkor abból elegendő egy elem; amit konkrétan előír, annak a hiánya esetén nem adható pont, hiába szerepel más témához tartozó jó elem.

A megoldókulcs felhívja az érettségiző figyelmét arra is, hogy egy forrásból nemcsak egy tény, információt kell kiolvasni, rögzíteni, hanem következtetést is le kell vonni belőle.

178. oldal

13. Rövid esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

A válasz összefoglalja Mohamed tevékenységét, legfőbb hitelveit és hatását az iszlám gondolkodásra. A válasz a források felhasználásával lényegi összefüggésekre utal.

2. Tájékozódás térben és időben (0–2 pont)

Rögzíti, hogy az iszlám a 7. században bontakozott ki és az iszlám időszámítás kezdetét: 622. Rögzíti a téma valamely térbeli vonatkozását (pl. Az Arab-félsziget jellemzőit, Medinába ment/menekült ígét hirdetni, Mekkában született, a mekkai Kába-kő tiszteletét, mennybemenetelét Jeruzsálemből).

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–4 pont)

K1: Szakszerűen használja az alábbi általános és konkrét történelmi fogalmakból 2-2-t: vallás, iszlám, Korán, kalifa, Kába, próféta, hidzsra, monoteizmus stb.

K2: A kifejtés mondatokból áll, és a szöveg logikusan felépített. A válasz nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibát.

4. Ismeretszerzés, a források használata (0–3 pont)

F: Rögzít egy információt a kép alapján, például: a Kába tisztelete már az iszlám vallás megjelenése előtt jellemző; Mohamed vezető szerepét az arab törzsek elfogadják. Ezekkel

kapcsolatban egy megállapítást tesz. Például Mekka és a Kába-kő az iszlám egyik fő előírásának, a zarándoklatnak is része; Mohamed későbbi prófétai szerepét előlegezi a történet.

5. Az eseményeket alakító tényezők (2 × 3 pont = 0–6 pont)

E1: Rögzíti, hogy az eredetileg többistenhívő arab társadalomban Mohamed próféta tette le az új monoteista hitelvek alapjait, **vagy** rögzíti az iszlám első két hittételét: Allah az egyedüli isten és Mohamed az ő prófétája, valamint a napi ötszöri imát Mekka felé. Ezekkel kapcsolatban megállapítja például, hogy a fő hittételek a későbbiekben megkérdőjelezhetetlenné váltak; vagy az iszlám kifejezés jelentése Allah akaratában megnyugvás; vagy Gábiel arkangyal közvetítette Mohamednek a Koránt stb.

E2: Rögzíti, hogy Mohamed járva az arab világot, kapcsolatba került a zsidó és a keresztény kultúrával és megállapítja, hogy ezek egyes elemei fellelhetők tanításában, népének prófétája lett, miként Mózes a zsidóké, Jézus a keresztényeké, de közben Mohamed az arab birodalom megteremtője is lett. **Vagy** rögzíti az iszlám további legalább három alaptanítását: zarándoklat Mekkába, Ramadán-havi böjt, alamizna/adó a szegényeknek, étkezési előírások, dzsihád, és ezekkel kapcsolatban megállapítja például, hogy Mekka, Mohamed elűzése miatt csak átmenetileg vesztette el vezető helyét, ma is az iszlám legszentebb helye; vagy kifejti, hogy a böjt napkeltétől napnyugtáig tart; vagy a szent háború, a dzsihád ellentmondásos értelmezéssel bír.

Ugyanaz a válasz nem fogadható el két külön tartalmi elem (forráshasználat, az eseményeket alakító tényezők) pontozásánál.

179. oldal

14. Hosszú esszé

Az értékelés szempontjai

1. Feladatmegértés (0–2 pont)

A parasztság, ezen belül az úrbéres jobbágyság reformkori helyzetének alapját Mária Terézia Urbáriumuma határozta meg, így a reformkori helyzetüket is érdemes ennek alapján vizsgálni.

A rendi országgyűlés jobbágyokkal kapcsolatos törvényeit is érdemes tárgyalni, továbbá a felszabaduló parasztság földhöz jutásának lehetőségeit is, mind 1848-ban, mind az azt követő korszakban.

Nem kell kitérni a jobbágyfelszabadítással kapcsolatos politikai vitákra, a bennük felmerülő érvekre, ezek politikai hatására.

A feladat megértéséhez tartozik, hogy a vizsgázó a forrásokat értelmezze, és következtetéseket vonjon le belőle.

2. Tájékozódás térben és időben (0–4 pont)

Térben: Kötelező elem, hogy a Magyar Királyság a 19. században (1849-ben kimondott függetlenséget nem sikerült megtartani) a Habsburg Birodalom (1867-től Osztrák-Magyar Monarchia) része. Ezen kívül még egy elem elvárt, például a reformkori magyar rendi országgyűlés törvényei Pozsonyban születtek; ezek hatálya nem terjedt ki Erdélyre, így a jobbágyszabadsággal kapcsolatos törvényeket az erdélyi rendi országgyűléssel is el kellett fogadtatni, ez 1848-ban az unió kimondása után is nehézségekbe ütközött. Az 1867 után született pesti törvények az egész országra vonatkoztak.

Időben: Legalább két elem kötelező: a reformkorban (1825–1848) az úrbéres jobbágyság állapotában 1839-ben következett be változás, az önkéntes örökváltság lehetőségének törvénybe iktatásával. Az 1848. évi áprilisi törvényekben valósult meg a jobbágyszabadság. A szabadságharc leverése (1849) után a jobbágyszabadság érvényben maradt, és ebből fakadtak a problémák a kiegyezés korában (1867–1918).

3. Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása (0–6 pont)

K1: Szakszerűen használja az alábbi általános történelmi fogalmakból 3-4-et. Például uralkodó, rendi országgyűlés, törvény, adó, jobbágyszabadság, nemesség, forradalom, szabadságharc, függetlenség, kiegyezés, dualizmus stb.

K2: Szakszerűen használja az alábbi konkrét történelmi fogalmakból 3-4-et: urbárium, úrbéres, telek, robot, önkéntes és kötelező örökváltság, megváltás, zsellér, úriszék stb.

K3: A kifejtés mondatokból áll, és a szöveg logikusan felépített. A válasz nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibát.

4. Ismeretszerzés, a források alkalmazása (3 × 3 pont = 0–9 pont)

F1: Rögzít egy lényeges információt a forrásból, például a telkes jobbágyszabadság (ez az 1/8-ad teleknél nagyobb rendelkezőket jelenti, ez alatti telekkel rendelkezők a zsellérek) aránya csökken; vagy az úrbéres népesség növekedett a reformkorban; vagy a zsellérek aránya növekedett. Ezekkel kapcsolatban egy megállapítást tesz, például: a népességnövekedés miatt elaprózódtak a telkek, mivel a művelésbe vont területek növekedése ezt nem tudta követni; vagy az egész ország népessége növekedett az első ipari forradalom korában, vagy a telekaprózódásból fakadó probléma: a szolgáltatások/adók után hogyan tudja a töredéktelek biztosítani egy parasztcsalád megélhetését.

F2 és E2 is lehet valamelyik elem: Rögzít egy lényeges információt a forrásból, például 1848-ban az áprilisi törvényekkel megvalósult a kötelező, állami kárpótlással örökváltság és az úriszék

eltörlése; vagy a felszabaduló jobbágyok közül a legalább $\frac{1}{4}$ teleknagyságú földdel rendelkező parasztek választójogot is kaptak. Ezekkel kapcsolatos megállapítás lehet például, hogy az állami kárpótlás pontos módját nem tartalmazta a törvény, vagy csak a telekkel rendelkezők kaptak földet, a parasztság többségét kitevő zsellérek nem, ami komoly feszültségforrás lesz; a zsellérek választójogot sem kaptak.

F3 és E3 is lehet valamelyik elem: Rögzít egy lényeges információt a forrásból, például a dualizmus korának végére is a magyar társadalom majd kétharmada a földből élő mezőgazdasági népesség; a parasztság többsége földnélküli vagy törpebirtokos; vagy a földek nagy része a nagyon szűk nagybirtokos réteg kezében volt változatlanul. Ezekkel kapcsolatos megállapítást tesz, például az 1848. évi jobbágyfelszabadítást nem vonták vissza, azt császári pátens/rendelet is megerősítette; vagy a jobbágyfelszabadításkor csak a telekkel rendelkezők kapták meg földjüket, így a parasztság földnélkülisége megmaradt, ezen semmilyen változtatás nem volt a dualizmus korában sem; vagy a dualizmus korában több milliós kivándorlók is a földnélküli parasztság köréből kerültek ki; vagy ez a társadalomszerkezet nehezítette a modernizációt, az iparosodást.

5. Az eseményeket alakító tényezők (4×3 pont = 0–12 pont)

E1: Rögzít egy olyan tényt, ami a parasztság társadalmi-jogi helyzetével kapcsolatos a jobbágyfelszabadítás előtt (például: szabadon örökíthette a telke használati jogát, tulajdonjoggal ugyanakkor nem rendelkezett a földje felett, szolgáltatásokkal (robot) és adókkal tartozott a földesúrnak (kilenced), az egyháznak (tized), illetve az államnak (pl. hadiadó); **vagy** a reformkori jobbágyfelszabadítással kapcsolatos elképzeléseket írja le (önkéntes örökváltság, kötelező örökváltság). Ezekkel kapcsolatos megállapítást tesz, például, hogy a szolgáltatások és adók a telek nagyságától függtek; vagy a robotoltató jobbágygazdálkodásnak ekkor már sok kritikusa akadt a reformkori ellenzék körében; vagy az 1832-1836-os országgyűlésen nem sikerült törvényre emelni az önkéntes örökváltságot; az 1839. évi rendi országgyűlés fogadta el az önkéntes örökváltságot, ennek eredményeképpen azonban csak a jobbágyság kb. 1%-a tudta magát megváltani 1848-ig.

E2: Rögzít egy olyan tényt és ahhoz kapcsolódó megállapítást, amely az 1848. évi jobbágyfelszabadítással kapcsolatos és F2-nél még nem lett pontozva.

E3: Rögzít egy olyan tényt és hozzá kapcsolódó megállapítást, amely a szabadságharc leverése utáni helyzetre vonatkozik és F3-nál nem lett pontozva. Például a földnélküli „agrárproletariátusnak a dualizmus korában adódtak munkalehetőségei az ország iparosodásából fakadóan. De csak egy kisebb részüket szívta fel az ipar, míg más részük infrastrukturális beruházásokon (főleg vasút- és gátépítésnél) vállalt idénymunkát ún. kubikosként; ez utóbbi munka a századforduló környékére csökkent, így egyre erősebb volt a parasztság földigénye.

E4: Bármely témához kapcsolódó jó tény és magyarázat, amelyre másik szempontnál nem kapott pontot.